

YTTRANDE

ert dnr
U2020/02667/S

datum
2020-11-27

Utbildningsdepartementet

Kristna Friskolerådet representerar 58 skolhuvudmän med kristen grund. Dessa driver 43 förskolor, 48 grundskolor och 6 gymnasieskolor.

Yttrande över betänkandet En mer likvärdig skola – Minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning (SOU 2020:28)

Inledning

Inledningsvis vill Kristna Friskolerådet ställa sig bakom att likvärdigheten i skolan är viktig och bör bli bättre. Vi ser dock att många av de förslag som utredaren presenterar snarare handlar om likstyrning, vilket är raka motsatsen till likvärdighet, som, enligt bland andra Skolverkets generaldirektör Peter Fredriksson, kräver mångfald.

Likvärdigheten måste i första hand ses ur elevens perspektiv. Elever/barn har olika behov av skolmiljö, lärostil och skol-/utbildningsprofil, mer eller mindre utvecklat. Likvärdighet måste ses som ett kvalitativt begrepp, som förutsätter mångfald. Ett likvärdigt skolsystem måste därför kunna erbjuda olika typer av skolmiljöer för att varje barn ska finna en som passar just henne eller honom. En likstyrd skola motverkar mångfalden och därmed likvärdigheten.

Mångfalden utvecklas genom goda exempel på ledningsstrukturer, samt pedagogiska och beteendevetenskapliga rön. Vi menar att det är på detta utredningen borde fokusera på, istället för på ökad myndighetsstyrning eller ekonomisk styrning.

En god skolmiljö gynnas av närheten i samspelet mellan elev, vårdnadshavare och skola. Detta riskerar skadas av regionaliserade skolmyndigheter om man inte noga överväger vilka insatser dessa ska bemyndigas.

Vi delar synen att segregation i skolan, som framför allt bottnar i bostadssegregationen, är ett problem viktigt att finna åtgärder mot. Vi välkomnar alla goda krafter i denna ansträngning, men menar att få av de i utredningen föreslagna åtgärderna kommer att i någon nämnvärd grad påverka skolan i integrerande riktning. Vi menar i stället att skolor som hängivet utvecklat sin särart inom ramen för det offentliga uppdraget bättre bidrar till integration. Ett exempel på detta är de kristna skolor som vi representerar. Flera rapporter (se nedan) visar att Sveriges kristna skolor är starka integrationsaktörer.

Ställningstaganden

Kristna Friskolerådet tillstyrker följande av utredningens förslag:

- Införandet av ett aktivt skolval där alla vårdnadshavare söker skola
- Att möjliga urvalsgrunder fastslås i skollagen, samt att huvudmannen bestämmer vilka urvalsgrunder som ska tillämpas
- Att riktade statsbidrag slås samman till ett sektorsbidrag

Kristna Friskolerådet avstyrker följande förslag:

- Inrättandet av regionala skolmyndigheter.
- Att det i skollagen ska anges att huvudmannen aktivt ska verka för en allsidig social sammansättning av elever på sina skolenheter.
- Att rektorns ansvar för att inom skolenheten verka för en allsidig social sammansättning av undervisningsgrupper ska skrivas in i läroplanerna.
- Inrättandet av ett gemensamt nationellt skolvalssystem
- Att kö inte ska vara tillåtet som urvalsgrund vid fristående skolor.
- Att förskola som drivs av samma skolhuvudman inte ska räknas som verksamhetsmässigt samband
- Att skolbyte endast kan ske vid terminsstart
- Att hemkommunen ska kunna göra ytterligare avdrag på grundbeloppet till fristående skolor
- Att införa fördröjning av skolpeng vid skolbyte

Synpunkter på utredningens förslag och bedömningar

3.12.1 Staten bör ta ett större ansvar för skolans likvärdighet bl.a. genom att Skolverket etableras regionalt

Kristna Friskolerådet avstyrker förslaget att inrätta regionala skolmyndigheter.

Utredningen har inte på ett övertygande sätt kunnat visa hur inrättandet av regionala enheter på Skolverket kommer att leda till en större likvärdighet. Det finns tvärt om risk att en sådan åtgärd kan leda till minskad likvärdighet på grund av skillnader mellan regioners bedömningar. Detta illustreras av de svårigheter som även idag finns för skolhuvudmän att tolka skolans styrdokument utifrån bristande överensstämmelse mellan olika skolmyndigheters riktlinjer.

Som vi skrivit i inledningen riskerar ökad myndighetsstyrning att öka likstyrningen av svensk skola, vilket i sig motverkar likvärdigheten, om man inte noga överväger vilka områden dessa myndigheter ska råda över.

Att genomföra en kostsam förändring på så svaga grunder kan inte anses vara försvarbart.

4.6.1 Aktivt verka för en allsidig social sammansättning

Kristna Friskolerådet avstyrker förslaget att huvudmannen ska verka för en allsidig social sammansättning av elever på sina skolenheter.

Kristna Friskolerådet avstyrker förslaget att rektorns ansvar för att inom skolenheten verka för en allsidig social sammansättning av undervisningsgrupper ska skrivas in i läroplanerna.

Kristna Friskolerådet delar utredningens utgångspunkt att en likvärdig skola för alla elever är ett mycket viktigt mål och att de ökande kvalitetsskillnaderna mellan olika skolor är ett allvarligt problem. Den koppling som görs mellan brist på likvärdighet och segregering förefaller dock vara mer ideologiskt än vetenskapligt förankrad. Även om vi också delar uppfattningen att det finns vissa positiva effekter av en heterogen elevsammansättning, menar vi att uppfattningen att en allsidig social elevsammansättning kommer leda till större likvärdighet inte är evidensbaserad.

Utredningen konstaterar nämligen bland annat att segregeringen inte bara mellan, utan också inom skolor har ökat. (sid. 197) Det uppstår alltså polarisering av elevgrupper inom skolor. Åtgärder för att blanda elever med olika socioekonomisk och kulturell bakgrund kan lika väl leda till ökad som minskad segregering. Den avgörande faktorn är, menar vi, hur väl varje skola lyckas med att skapa en inkluderande miljö präglad av tolerans för människors olikheter.

Färskare rapporter från [Sveriges Kristna Råd](#) och [Claphaminstitutet](#) visar t.ex. att elever med religiös övertygelse i mycket hög utsträckning utsätts för mobbning och trakasserier i svenska skolor. Vår egen [sammanställning](#) av Skolinspektionens skolenkäter visar att kristna skolor i betydligt högre utsträckning än det nationella genomsnittet lyckas förmedla de grundläggande demokratiska värderingar som slås fast i skolans styrdokument, bland annat avseende respekt för människors olikheter. En annan av våra rapporter visar att kristna skolor har en klart högre andel elever med utländsk bakgrund än genomsnittet, men också att dessa elever lyckas mycket bättre i sina studier än riksgenomsnittet.

Åtgärderna bör i stället inriktas på att stärka skolornas organisation i enlighet med den studie av Jarl/Blossing/Andersson som utredningen citerar (sid. 586).

Utredningens förslag, som lägger krav på huvudman och rektor, är både otydligt och rättsosäkert, samt riskerar att bli helt verkningslöst. Riksdagen har dessutom tidigare avvisat Skolkommissionens liknande förslag.

4.6.2 Förbättra tillgången till och kvaliteten i uppgifter om skolväsendet

Kristna Friskolerådet instämmer i utredningens bedömning.

Det är angeläget att information och resultat gällande samtliga huvudmän och skolenheter finns tillgängliga för alla. Vi vill i sammanhanget betona vikten av att utveckla fler adekvata kvalitativa indikatorer för bedömning av verksamheterna.

5.7.1 Ansökan om skolplacering

Kristna Friskolerådet tillstyrker utredningens förslag att placering av elever i förskoleklasser, grundskolor och grundsärskolor med kommunal huvudman samt mottagande av elever i förskoleklass, grundskola och grundsärskola med enskild huvudman ska föregås av en ansökan från vårdnadshavarna.

Ett obligatoriskt skolval kan bidra till att minska boendesegregationens konsekvenser och få fler vårdnadshavare att göra medvetna val utifrån vad som är bäst för det egna barnet.

Av stor vikt är att ansvarig myndighet säkrar att likvärdig information omfattar alla skolor i kommunen. Brister i information är, menar vi, en av de faktorer som gör att dagens skolval ofta haltar.

5.7.2 Beslut om placering respektive mottagande vid samtliga kommunala och fristående skolor ska ske genom ett nationellt skolvalssystem.

5.7.3 Statens skolverk ska ansvara för det nationella skolvalssystemet för samtliga enskilda och kommunala huvudmän.

5.7.4 Huvudmän för skolenhet med förskoleklass, grundskola och grundsärskola ska till Statens skolverk ange hur många elever de kan ta emot vid varje skolenhet i förskoleklass samt i respektive årskurs i grundskola och grundsärskola.

Kristna Friskolerådet avstyrker förslaget om ett nationellt skolvalssystem.

Ett centraliserat system för skolvalet skapar onödig byråkrati och kommer ge en minskad flexibilitet. Vi menar att det finns en övertro på att stora centrala lösningar leder till ökad effektivitet. Några av de komponenter i ett bra skolval, professionens kompetens, omdöme och fingertoppskänsla, som är viktiga för samspelet mellan elev, vårdnadshavare och skola, åsidosätts helt med ett centraliserat system.

Utredningens egen beskrivning av hur det föreslagna systemet, med rapportering av hur många elever en enhet kan ta emot, kommer behöva kompletteras med flera preliminära antagningar, illustrerar hur tungrott detta blir. Utredningens förslag riskerar att bli stelbent och statiskt, vilket kan skada små skolenheter, som för sin överlevnad måste kunna vara snabbfotade och flexibla. Detta skulle i särskilt hög grad drabba de fristående skolorna, som inte har en kommunal budget att falla tillbaka på.

Våra synpunkter på förslagen om urvalsgrunder återfinns nedan under avsnitt 6.5.2.

5.7.5 Skolbyte sker vid terminsstart som huvudregel

Kristna Friskolerådet avstyrker utredningens förslag att en elev endast ska få byta skola i samband med terminsstart.

Vi håller med utredningen om att det finns olägenheter med plötsliga och upprepade skolbyten, men anser att nackdelarna med utredningens förslag är större än fördelarna. Våra medlemmar får ta emot många elever under terminerna på grund av svårigheter i tidigare skolgång, såsom mobbning och accelererande frånvaro. Att då ha ett ansökningsförfarande för att pröva om detta är tillräckliga skäl kommer att leda till en stor byråkratisk apparat, om förfarandet ska bli någorlunda rättssäkert. Detta skulle i värsta fall kunna leda till att elever tvingas uthärda en mobbningsmiljö under en hel termin utan att man skulle få möjlighet att byta till en accepterande skolmiljö. Därför är nuvarande situation, med sina brister, att föredra.

6.5.2 Principer för mottagande och urvalsgrunder för skolor med enskild huvudman

Kristna Friskolerådet tillstyrker de flesta delarna i utredningens förslag, men avstyrker nedanstående delar.

Vi anser att om en huvudman använder sig av ett urval av de stipulerade grunderna, så bör det räcka att i likhet med idag meddela Skolinspektionen vilka urvalsgrunder som anmäls. Det är orimligt att lägga resurser på ett ansökningsförfarande där myndigheten ska godkänna kriterier som redan är stipulerade. Däremot är det för transparensens skull positivt att samtliga huvudmäns urvalskriterier blir offentliga.

För urvalsgrunden "verksamhetsmässigt samband mellan skolenheter" bör även förskoleenheter räknas in. Eftersom förskolan är en del av skolväsendet vore det mycket märkligt om barn i förskola inte kan garanteras få fortsätta i förskoleklass inom samma huvudmans verksamhet.

Övergången från förskola till skola (förskoleklass) sker i en känslig ålder. Barnen behöver all tänkbar trygghet i denna övergång, varför en verksamhetsmässig övergång mellan förskola och skola är av till och med större vikt än övriga övergångar.

Vi anser också att "kö" bör kunna finnas kvar som urvalsgrund. De negativa effekter detta kan ha för möjligheten att välja skola uppvägs av fördelarna med en förutsägbarhet både för huvudman och sökande. Dock kan vi se att det kan finnas behov av ett tidigaste datum för köanmälan, för att inte missgynna nyinflyttade från annan kommun eller annat land, alternativt att dessa ges en egen antagningskvot.

9.2.1 Staten behöver ta ett större ansvar för ökad likvärdighet

Kristna Friskolerådet har vissa farhågor gällande utredningens bedömning att staten bör använda finansiella styrmedel i syfte att minska de skillnader mellan kommuner och huvudmän som kvarstår då hänsyn tagits till skillnader i förutsättningar och uppdrag, samt för att säkra en socioekonomisk kompensation mellan huvudmän.

Som konstateras på flera ställen i utredningen finns ingen tydlig korrelation mellan ökade resurser och ökad likvärdighet. Att genom finansiella instrument försöka minska skillnader riskerar att bli verkningslöst och kostsamt. Det är angeläget att fokusera på forskningsgrundade framgångsfaktorer, samt ha en tydlig uppföljning av hur medlen används.

9.2.2 Slå samman flera av de riktade statsbidragen till ett sektorsbidrag och tillför ytterligare resurser.

Kristna Friskolerådet tillstyrker i grunden utredningens förslag, men har synpunkter på utformningen.

Statsbidragen inom skolväsendet har utvecklats till en djungel. Många av bidragen har en otydlig koppling till vetenskapligt styrkta framgångsfaktorer. Dessutom kräver hanteringen av bidragen stora resurser både hos huvudmännen och Skolverket. Därför är det angeläget med en förenkling av bidragshanteringen.

Den föreslagna kopplingen av sektorsbidraget till socioekonomiska förutsättningar riskerar att skapa orimligt stora skillnader mellan skolors ekonomiska förutsättningar. Redan idag har kommunerna i allmänhet en fördelning av resurser utifrån socioekonomiska faktorer. Om dessa skillnader ska utökas ytterligare är det nödvändigt med en effektiv uppföljning av att resurserna används utifrån forskningsgrundade framgångsfaktorer, annars riskerar resurserna att försvinna i ett svart hål.

9.2.3 Förändra beräkningen av grundbelopp

Kristna Friskolerådet avstyrker utredningens förslag att hemkommunen ska göra ett avdrag för de merkostnader som hemkommunen har till följd av sitt ansvar att dels erbjuda alla barn i kommunen en plats i en skola nära hemmet, dels ha beredskap att ta emot nya elever.

Kommunen ska enligt dagens lagstiftning göra avdrag för vissa kostnader i beräkningen av grundbeloppet. Utredningens påstående att fristående skolor är överkompenserade med dagens system är oriktigt. I själva verket verkar det försvinna pengar i kommunernas beräkning av bidragen till fristående skolor. De bidrag som betalas ut till de fristående skolorna ligger betydligt lägre än de kostnader som kommunerna själva anger att de har i den nationella statistiken. Det här är ett likvärdighetsproblem som skulle behöva åtgärdas, inte förstärkas, som fallet skulle bli med utredningens förslag.

Dessutom gör kommunerna, som stora organisationer, samordningsvinster i sin administration. De får betydligt lägre administrativ kostnad per elev än fristående skolor med jämförelsevis få elever.

Utredaren tydliggör inte tillräckligt kommunens två olika roller i skolfrågan; som myndighet och som huvudman. I myndighetsrollen företräder man kommunens alla skolor, medan man som huvudman är likställda med de fristående skolorna. Utredaren skriver att den kommunala huvudmannen har skolpliktskostnader. Det är snarare den kommunala myndigheten som har dessa kostnader, och det är på denna nivå som pengar dras av redan innan skolpengen distribueras till skolorna.

9.2.4 Skolpengen följer i vissa fall eleven med viss fördröjning

Kristna Friskolerådet avstyrker utredningens förslag att bidrag till enskilda huvudmän för varje elev vid en skolenhet ska justeras med två månaders fördröjning när en elev byter huvudman under läsåret.

En grundläggande princip måste vara att skolpengen ska utgå till den skola där eleven går. Vi ser inga vägande skäl för utredningens förslag. Ett sådant förfarande skulle vara en orimlig börda för inte minst små fristående skolenheter som inte har en kommunal budget som backup.

9.2.5 Uppföljning av hanteringen av tilläggsbelopp

Kristna Friskolerådet anser det vara olyckligt att utredningen inte lämnat något förslag på området.

Våra medlemmar rapporterar att kommunerna stramar åt tilldelningen av tilläggsbelopp. I många fall nekas tilläggsbelopp som under många år utgått för elevers skolsituation. Som situationen är nu drabbas de elever som är i störst behov av samhällets stöd. Det är mycket angeläget att få till stånd ett tydligare regelverk på området.

Kommunens tolkning av kriterierna för tilläggsbelopp skiljer sig åt mellan olika kommuner, men även inom kommuner, där ofta de fristående aktörerna missgynnas. Vi tolkar utredarens passande på denna fråga som att den är en het potatis. Vi vill med kraft kräva att den en gång för alla måste få sin genomlysning.

Vi ser samtidigt att avgöranden i dessa frågor är svåra, och kräver en professionalitet, som är svår att kräva av en kommunal skolmyndighet, som dessutom har egna ekonomiska intressen. Vi menar därför att Specialpedagogiska skolmyndigheten borde anförtros denna uppgift.

I detta ärende har Kristna Friskolerådets styrelse beslutat efter inhämtande av synpunkter från medlemsorganisationerna.

Stockholm 2020-11-27

Bo Nyberg, ordförande för Kristna Friskolerådet

.....